

studije

Albin Škrinjar

ZAJEDNIČKO SVEĆENIŠTVO SVIH KRISTOVIH VJERNIKA

O zajedničkom svećeništvu svih vjernika još do nedavno jedva da se govorilo. Ne sjećam se da sam o tome čuo od svojih roditelja, kateheta, propovjednika, od svojih profesora iz teologije, ne pamtim da sam se i sam bavio tim problemom u svojoj prijašnjoj svećeničkoj službi, kao profesor teologije, duhovnik bogoslova, pisac bibličar. A sada, kolika promjena! Drugi se vatikanski crkveni sabor o tom općem svećeništvu svestrano i odlučno razmahao kao o važnoj istini naše vjere. Biblijski tekstovi bili su doduše već prije tako duboki i privlačni da nisu mogli ostati neopaženi. No smatrani su metaforama drugih vjerskih i duhovnih istina. U prilog svećeništva svih vjernika govorilo se u Lutherovo vrijeme napada na Crkvu i otpada reformatora od katoličke dogmatike i prakse, što je mnoge uznemirilo. Energični nastup Drugog vatikanskog crkvenog sabora mogao se kome činiti prevratnički. No ne bojmo se! Nema tu ništa prevratničko. Ostaje netaknuta sva katolička nauka koja se tiče službenoga hijerarhijskog svećeništva što ga je očito ustanovio Krist, a u vezi sa zajedničkim svećeništvom naučava se prava biblijska objava koju Crkva nikad nije odbacila.

O zajedničkom se svećeništvu nagomilala do dana današnjega golema literatura; na hrvatskom jeziku osobito u *Komentarima dokumenata Drugog vatikanskog sabora*} Ako ja dodajem nešto, ne činim to kao da

¹ I kod nas, npr. *Komentari dokumenata Drugog vatikanskog sabora* (kratica: *Komentari*) 1–11, napose M. ZOVKIĆ, sv. 3, 225–253.

sam ne znam što izumio, već zato da se ono što su drugi pametno pro-našli i u nas bolje upozna, da se neke potankosti možda točnije i jasnije izraze. Naumio sam, po redu, nešto reći o općem svećeništvu u Starome zavjetu, zatim u Novome zavjetu, kod sv. Pavla, kod sv. Ivana, napose u njegovu Otkrivenju, a nadalje u Prvoj Petrovoj poslanici, klasičnoj za taj predmet. Završit ćemo prikazom nauke Drugog vatikanskog sabora i njegovih sljedbenika, odnosno kritičara.

Zajedničko svećenstvo u Starome zavjetu

Već u Starome zavjetu Bog je jamčio zajedničko svećenstvo. Najstariji mu je spomen u Izl 19, 6. Narod će biti Bogu *mamleket kohanim*, što je u *Bibliji* u izdanju »Stvarnosti« prevedeno s »kraljevstvo svećeni-ka«. Ispravno na prvi pogled. Međutim, grčki prijevod LXX ima *basileion hierateuma*, što u modernim komentarima i Biblijama prevladava kao hrvatsko *kraljevsko svećenstvo*. To je točno ako imenici *hierateuma* uglavnom pristoji prijevod *svećenstvo*, a ne *svećenstvo*. Što se tiče druge riječi u LXX, *basileion*, priznati komentator E. G. Selwyn smatra da je to sigurno imenica, časni naziv, posebni *kraljevski* pored *svećeničkoga*.² On, prema mojem uvjerenju, oštroumno u Božjem obećanju utvrđuje dva dara, *kraljevstvo* i *svećenstvo*. No kraljevstvo nekima smeta. Pitaju se na koji su način Židovi kraljevali, u kojem smislu, oni, robovi kroz stoljeća, pod vlašću Egipćana, sve do rimske prevlasti. Nemoguće je to shvatiti drukčije nego u duhovnom smislu; i Isus tako u Iv 8, 32. 36 slobodu koju obećava razumijeva kao duhovnu. Slično izražavanje nalazimo i kod poganskih stoika. N. Brox zapaža same metafore već u najstarijem tekstu o zajedničkom svećeništvu (Izl 19, 6), a pogotovu ih vidi u klasičnom razvoju vokabulara, u 2 Pt 2, 4–10. Ne govori se tu tobože o svećenicima, o njihovim funkcijama ili dostojanstvu, već jednostavno o Božjem narodu koji vjeruje, uglavnom o njegovoj svetosti i Božjem izboru. V. *eklektos* = *izabran* u 1 Pt 2, 6. 9. Prema Broxu, u čitavu se odlomku govori o tome, a ne o svećeništvu.³

Još nam je paziti na to, veli Brox (str. 104), da je metafora o narodu kolektivno-korporativna, tako da se ne može sve razumjeti o svakom pojedincu. Zaista u naše moderno doba mi volimo mudrovati individualno. A starozavjetni Izrael? Svi će lako priznati da je bio narod koji se Isticao, dok se pojedinac često gubio. Na to ja primjećujem da je smisao već starozavjetnih biblijskih tekstova da su pojedinci svećenici. U Iz 61 proriče se narodu sjajna budućnost, a pojedincima se obećava: »A vas će zvati Svećenici Jahvini, nazivat će vas Službenici Boga našeg (r. 6.). Dva Božja dara u općem svećeništvu razlikuju se i u 2 Mak 2, 17, *kai to ba-*

² E. G. SELWYN. *The First Epistle of St. Peter*, London 1961, 161. 165 si.

³ N. BROX, *Der erste Petrusbrief*, EKK, XXI, Zurich 1979, 94–110.

sileion kai to hierateuma, no novijim tumačima tu smetaju neke povijesne teškoće, koje meni baš nisu nerješive (usp. *La Sainte Bible* VIII, 2, 159, M. Grandclaudon). Tako i Filoi u svojem citatu bilježi *basileion kai kierateuma (theou)* (*De sobrietate* 66), premda on *basileion* nezgodno prevodi s *kraljeva kuća*. Zanimljivo, i Brox prevodi *basileion* kao imenicu, ali po svome kao *Königsbaus*, prema značenju što ga riječ ima u Lk 7, 25. Protiv njegova ekstremno metaforičnog tumačenja zajedničkog svećeništva u Bibliji ima mnogo razloga, ne tek teoloških, već i literarnih. Napose vrijedi protiv metafora vrlo svečani stil svećeničkoga jezičnog blaga, svečanost pojedinih izraza, novost njihove teologije. Još ćemo poslije o tome govoriti. I kasniji citati najstarijeg teksta Izl 19, 6, osobito novozavjetni, bit će nam dokaz neprihvatljivosti metaforičnog tumačenja.

Zajedničko svećeništvo u Novome zavjetu

Pošto smo se odlučili za dva Božja dara u zajedničkom svećeništvu, za *kraljevstvo* i *svećenstvo*, dvije participacije Božje superiornosti, one koju prepoznamo u kraljevstvu i one iz koje izvire naše svećeništvo, valja nam teološki točnije definirati njihovu bit i njihov međusobni odnos. U nekim detaljima mogli smo to učiniti već prije, kad smo se bavili starozavjetnim tekstovima. Lakše će to biti sada, kad pristupamo k novozavjetnim izrekama povezanim s drugim izrekama također u NZ, dužjima i značajnima.

Počet ću s izrazom *kraljevsko svećeništvo*, koji sada susrećemo u komentarima, u biblijskim prijevodima, i u našim domaćim, dapače i u novom hrvatskom časoslovu. Mi smo sa Selwynom mjesto pridjeva *kraljevsko* stavili imenicu *kraljevstvo*. Ništa čudno: u prvom svjedočanstvu o općem svećeništvu, Izl 19, 6, prva je riječ *mamleket* = *kraljevstvo*, a u posljednjoj knjizi NZ stoji točno da nas je Bog učinio *kraljevstvom i svećenicima* (Otk 1, 6; 5, 10; 20, 6). U Ivanovu Otkrivenju čitamo za kraljevstvo riječ *basileia*, koju s većom sigurnošću nego *basileion* smijemo prevesti s *kraljevstvo*. Takvim razlikovanjem dvaju darova obadva primaju jači naglasak i samostalnost značenja.

No, ako u tekstovima kraljevstvo stoji na prvom mjestu, slijedi li iz toga da je ono glavno i da ima prednost pred svećeništvom? Kažu, naprotiv, egzegeti da je najintimnija oznaka biti Božje *svetost*,* što nitko ne tvrdi o njegovoj kraljevskoj vlasti. Naprotiv, snažno se osjeća da je ono što se spominje uz kraljevstvo nešto što diže kraljevstvo, daje mu pravi smisao, pravi odnos prema Bogu, daje napose po svećeništvu, po svećenicima, daje, da izrazimo čistu istinu, daje Bog-Kralj po svojim sve-

⁴ Usp. O. PROCKSCH, *ThWbNT* I, 1C1; J. L. McKENZIE. *DB*, London-Dublin 1965, 365–367, i o srodnom pojmu *Slave Gospodnje* 313 si.

tim svećenicima. Nemojmo smetnuti s uma da se i u izrazu *kraljevsko svećenstvo* misli na Boga kao na kralja, nipošto kao u SZ na narodne vladare Božjega naroda, od kojih su mnogi bili nevrijedni svoje službe. Tumači koji prihvaćaju titulu *kraljevsko svećenstvo*, umiju nam mnogo toga lijepa reći o njemu, budući da je ono Božje kraljevstvo. Ipak, Selwyn ima solidne razloge za drukčiji prijevod. Ja nisam ni za prijevod N. Broxa *basileion* = *Königshaus*. Može se ipak i to zgodno tumačiti. Vjernici se kao Božja zajednica zovu *Kraljev dom*, budući da su blizu Bogu-Kralju, njegovi stanari, sudionici njegova dostojanstva (Brox, o. c. 98—99, 103—108). *Basileion hierateuma* ima sam sv. Petar u 1 Pt 2, 9, što je Vulgata prevela s *regale sacerdotium*. S druge nam strane R. H. Charles navodi priličan broj starih svjedoka za prijevod *kraljevi i svećenici*, u prilog tumačenju za koje smo se mi opredijelili, pri čemu nam ne smeta što bi za *kraljevstvo* u Izl 19, moralo biti *mamlaka*, a ne *mamleket* (status constructus).⁵

Malo prije očitovali smo želju da prodremo u bit zajedničkog svećeništva. Najlakše i najsigurnije uspjeh će nam to ako se držimo Drugog vatikanskog crkvenog sabora i biblijskih tekstova. Evo najprije krasnog teksta iz 1 Pt 2, 5: »Kao živo kamenje ugrađujte se dohovni dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu.« Citat je iz Iz 28, 16, što odmah slijedi: poistovjećuje se u toj zgradi »kamen izabrani, dragocjeni ugaoni kamen« s Isusom Kristom, temeljem našega spasenja. Kao takva, imamo mi Krista smatrati našim uzorom i vođom. Nerijetko se u Svetome pismu Božja zajednica promatra kao zgrada. U r. 5. zove se *oikos pneumatikos* = *dom duhovni*. Egzegeti se slažu da pridjev *pneumatikos* znači u NZ više ono što nije materijalno.⁶ Crkva je u tom smislu duhovna kao stvor *Duha* Svetoga, *Duha* prepuna, u svojoj biti i u svojem djelovanju. Pripominjem da se *oikos* kao hram Božji upotrebljava već u poganskoj literaturi (Selwyn 160). U takvom domu zaista je mjesto svećenstvu svetom, puku svetom, o kojem čitamo u 1 Pt 2, 5. 9.

Samo nam je pogoditi u kojem smo smislu mi sveti kao svećenstvo. Dugo je u nas bio običaj uzorno čudoredan život promatrati kao svet. Crkva bi kanonizacijom proglasila svetim onoga vjernika koji je imao sve kreposti u herojskom stupnju. Drukčije, u novije vrijeme uzima maha teorija koju je osobito precizirao protestant Rudolf Ott. Tu *sveto* nije više nešto *moralno dobro*, nego samostalna vrijednosna kategorija, *oznaka same Božje biti*, transcendencije Božje, uzvišene nad sve što nije Bog. Hebrejski korijen za *sveto*, *kados*, dobiva značenje *odijeljen*, *sasvim drukčiji* od svega što nije Bog. A što nije Bog, može postati sveto svojim kontaktom s Bogom, svojom blizinom, najviše svojim posvećenjem za Božju službu.

⁵ R. H. CHARLES. *The Revelation of St. John*, Edinburgh 1920, L 16.

⁶ Usp. A. FEUILLET, »Les sacrifices spirituels (1 Pt, 2, 5)«, u *NRT* 7-1974, 708, b. S: »le culte logique« (Rm 12, 1) — »la raison inspirée par l'Esprit Saint«. Naglasak je ovdje na *osobi* *Duha* Svetoga.

Općenito je epitet *svet* najintimnija oznaka Božje biti. Bit kršćanstva u svojem je središtu definirana pojmom svetosti. Tko će dvojiti da i naše zajedničko svećeništvo biva najtočnije definirano pojmom svetosti? Čita se, doduše, da se shvaćanjem svetosti kao moralne savršenosti izlažemo pogibelji da sebi umišljamo kako mi sami sebe posvećujemo. Novo tumačenje svetosti čuva nas te pogibelji, čuva u našim istinskim odnosima prema svetome Bogu. Riječ je u Svetome pismu o Efraimu, kako mu je Bog htio utisnuti u pamet da je On Bog, drukčiji nego čovjek: »Ja sam Bog, a ne čovjek, Svetac posred tebe« (Hoš 11, 9). A sam Bog želi tu blizinu, kao Svetac, da izidemo u susret njegovoj želji, ugledamo se u njegovu svetost. »Budite sveti, jer sam svet ja« (Lev 11, 45; usp. 1 Pt 1, 16).⁷ Poziv je to na svetost svim vjernicima, poziv u službu, u prikazivanje žrtava. Taj nam poziv upućuje Bog u čitavoj Bibliji, Isus svojim primjerom i svojom naukom, sveci svojim primjerom heroizma. Priznati da imamo sve od Boga ne znači da njemu ne možemo ili ne trebamo ništa dati. Tu je tajna križa, tajna primanja i davanja u našim odnosima prema Bogu. Kad dajemo Bogu, upravo zato najviše od njega primamo.

Raspravljajući o općem svećeništvu, E. Vanhove, profesor na Biblijskom institutu u Rimu, ne traži od nas, ne traži od Crkve kao žrtvu ništa manje nego čitavu našu osobu, svu našu egzistenciju, sa svim, po Božjem nadahnuću, odgovornostima, osobnim, obiteljskim, nacionalnim, internacionalnim. Nije to malo, ali budimo mirni! Jamačno je to istovjetno sa svime što od nas traži Petar u svojoj Prvoj poslanici. Točno veli E. Vanhove da su u općem svećeništvu svi vjernici pozvani, ne na konvencionalne obrede, već na žrtvu vlastite egzistencije.⁸ Za žrtve zajedničkog svećeništva našao je Vanhove epitet *egzistencijalne*, koji se sada upotrebljava. To traži Bog, razumije se, i od službenih, hijerarhijskih svećenika. Ipak će njima, zaređenim službenicima oltara, biti više potrebno i nešto konvencionalno i kod sv. mise i u drugim sakramentima i liturgijskim obredima.

U 1 Pt 2, 5 služi se Petar za žrtve općeg svećeništva izrazom *duhovne žrtve*. Kako ćemo to tumačiti? Naravno tako kako smo shvatili *duhovni dom*. Nešto što nije materijalno, a u NZ prije svega nešto što je od *Duha Svetoga*. Vanhove zgodno i pravo kaže da su duhovne žrtve one koje izlaze z dubine naše duše, poslušne Duhu Svetome i koje se protežu na čitavu našu egzistenciju (197). Isti autor osjeća potrebnim da nam objasni zašto se članovi istog svećeništva ne zovu u 1 Pt izrično svećenici (*hiereis*), premda se tako izrično zovu u Otkrivenju (1, 6; 10; 20, 6). On to opširno i znanstveno razlaže iz poslanice Hebrejima. U Heb 2, 17 Isus se izrično naziva veliki svećenik, a mi odmah zatim, Heb 3, 14, *metochoi tou Christou* = *sudionici Kristovi*. Isto dokazuje još posebno iz toga što se Krist u

⁷ O našem pozivu na svetost usp. I. KOPIC, »Sveopći poziv na svetost«, u *Komentari*, 4, str. 563–566.

⁸ A. VANHOYE, »Sacerdoce commun et sacerdoce ministériel«, u *NRT* 3-1975, 196 si. Usp. G. DELING, »teleiço« u *TbWbNT* VIII, 83.

Heb 5, 9 uvodi kao *usavršen* (*teleiotheis* od glagola *teleioo*), što profesoru Vanhoveu znači nedvojbeno *konsekriran* (*posvećen*) za svećenika (198). Iste ideje čitamo lijepo izražene u dekretu *Presbyterorum ordinis* Drugoga vatikanskog sabora: »Gospodin Isus, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (Iv 10, 36), cijelo svoje mistično Tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan. U njemu naime svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo, po Isusu Kristu prinose duhovne žrtve Bogu i navješćuju silu onoga koji ih je iz tame pozvao u svoje divno svjetlo. Nema dakle nijednoga uda koji ne bi imao učešća u poslanju cijeloga Tijela, nego svaki pojedini mora u svom srcu štovati Isusa i za njega proročkim duhom svjedočiti« (br. 2).

Eto kako se u našem problemu o zajedničkom svećeništvu stvara upravo prava kristologija, nama mila a istinita: o Kristu Velikom svećeniku (Heb 2, 17; 3, 1) — o našem udjelu u njegovu svećeništvu — o našim žrtvama koje samo *po Isusu Kristu* (1 Pt 2, 5) primaju vrijednost pred Bogom — o Kristu koji je s nama kamen u zgradi Božjoj, ali o njemu kao kamenu izabranom, dragocjenom, ugaonom, spasiteljskom, začetnikom našeg zajedničkog svećeništva (1 Pt 4—10). Gdje smo u najstarijem tekstu, Izl 19, 6, našli tu divnu kristologiju? Jesu li to izmislili Petar u 1 Pt ili Ivan u svojem Otkrivenju? Ne tako! I Petar i Ivan bili su bogonadahnuti pisci, vlasni da po Božju razviju starije biblijske izreke. I Drugi vat. sabor dobio je od Boga vlast da nam tumači Božju riječ. Osim toga, i starozavjetni autori znali su o budućem Mesiji.

O kraljevstvu članova općeg svećeništva želio bih dodati još ovo. Već sam upozorio na promjenu u Apokalipsi: mjesto imenice *basileion* (u NZ samo Lk 7, 25 i 1 Pt 2, 9) evo imenice *basileia* koju možemo lakše prevesti s *kraljevstvo* (često u NZ). Mnogo nam o njoj umiju reći stvaratelji rječnika. Od toga izabirem ovdje samo to da naglasim kako *basileia* nerijetko znači nešto što kao dar dolazi od Boga. Prema tomu molimo se u Očenašu »Dođi kraljevstvo tvoje«! I o eshatologiji toga Božjega dara čitaju se koji put nezgodne tvrdnje. Posve bi krivo bilo isključiti ga iz našeg zemaljskog života. Ta Ivan kaže u Otk 1, 6; 5, 10 da nas je Krist *već učinio kraljevstvom*. A neki futuri mogu se bez teškoće shvatiti ovako: Već imamo kraljevstvo, no ono će trajati neograničeno, na nebu, usavršeno u najvišem stupnju. A gdje su nama oči kojima bismo mogli sasvim nepomućeno gledati nadnaravne darove Božje što ih primamo kao putnici ovdje na zemlji i ono što ćemo biti na nebu pred Bogom?

*Epitet »logikos« za bogoslužje (Rim 12, 1),
i mlijeko Riječi Božje (1 Rt 2,2)*

Rasprava o općem svećeništvu primorala nas je da se pozabavimo njegovom terminologijom, imenicama *hierateuma*, *basileion*, *oikos*, epitetima *hagios*, *pneumatikos* itd. Preostaje nam još jedan pridjev, *logikos*,

izvanredno udomaćen u grčkoj stoičkoj filozofiji, no kojega u LXX SZ nigdje nema, a u NZ pojavljuje se tek dvaput, u dva gore navedena teksta, upravo u vezi sa zajedničkim svećeništvom. U grčkoj riječi *logikos* obično nam se čini da se radi o nečem *razumnom*. Tako je u latinskoj Vulgati obadva puta prevedeno s *rationabilis*. Prijevod se mnogima ne dopada. Ipak u talijanskoj Bibliji u prijevodu o. Vaccarija čitamo *culto razionale*, a od samoga o. Vaccarija *latte spirituale*. U slovenskoj Bibliji (Jerre-Pečjak-Snoj) stoji *bogoslužje po pameti*, ali *duhovno mleko*. Ista je razlika u slovenskoj ekumenskoj Bibliji. U četiri prijevoda *Tetrapla*⁹ imamo *pametno bogoslužje*: u Bibliji Lutherovoj, Ziiriškoj i Tillmanovoj katoličkoj. Uza sve to u NEB (Nova engleska Biblija) prijevod se tako precizira: »Worship offered by mind and heart« — «spiritual milk«. Isto tako i RSV, koje postoji i katoličko izdanje, voli epitet *spiritual* i za bogoslužje i za mlijeko.

Naučili smo kako naš vjerski život nužno mora biti i naravno razuman i pod utjecajem Duha Svetoga; vidjeli smo kako se oboje najbolje spaja. Spajali su to nekako već i stari pogani, npr. stoik Epiktet. Mudro on filozofira o tome što bi radio da nije čovjek, već nešto drugo, te završava »a kad sam *logikos*, slaviti ću Boga hvalospjevima« (1, 16, 20). Spojio je nešto mudro s nečim uzvišenim, božanskim. *Logikos* sa svojim ćudorednim i religioznim prizvukom najmiliji je izraz stoika filozofa a i hermetističke mistike.¹⁰ A što se tiče imenice *latreia* znajmo da u NZ služi za posve vjerski kult, u Rim 12, 1 za eminentno žrtveni kult, za »žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu«, integralnu žrtvu samoga sebe, žrtvu zajedničkoga svećeništva, egzistencijalnu.

Kad u značajnoj rečenici prevodimo neki izraz, ne smije nam biti dosta konzultirati se s nekim rječnikom. Valja nam, uz to, uzeti u obzir sve nijanse konteksta, makar onda obični prijevod zamijenili novim. To Čine i priznati bibličari u naše vrijeme. A zar ne ide predaleko H. Schlier u Rim 12, 1, prevodeći *logike latreia* riječima *Gottesdienst im Geist*? Jammačno ne ide, budući da je *Kult im Geist* isto što i *pneumatični kult*. J. \V. Dalton SJ uvjerava nas da se *logikos* na svoja dva mjesta u NZ najbolje prevodi u smislu pridjeva *pneumatikos*.¹¹ Slijede ga najnoviji hrvatski prevodioci. Ipak je zacijelo epitetom *logikos* i u NZ izraženo nešto razumno. Još vrijedi ono što je nekada pisao o. Lagrange, da u Rim 12, 1 Pavlov kult nije »celui da la raison raisonnante, puisqu'il est rendu dans l'esprit de Jésus«. Pavao hoće duhovni kult, ali je ipak pridjevom *logikos* htio izraziti i njegovu razumnost (*Aux Romains*, Paris 1922, 293). Kratko i zgodno kaže isto A. Feuillet da je *logike latreia* u Rim 2, 1 kult koji se slaže s postulatima razuma, ali razuma rasvijetljenog Duhom Kristovim (a. c. 708, b. 8). Čudesno nam Petar i Pavao otkrivaju teologiju

⁹ *Tetrapla* 1964. *Das Neue Testament*. Berlin.

¹⁰ H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, Herder 1977, 357. — U. WILCKENS, *Der Brief an die Römer 12–16*, u *EKK* 3, Zürich 1982, 5.

¹¹ W. J. DALTON o 1 Pt 2, 2, *NCCHS* (1969), Nelson, 1248b.

zajedničkog svećeništva. Ipak je još nismo prozreli do kraja. To ćemo uspjeti kad otkrijemo da taj kult zajedničkog svećeništva jest ujedno i kult riječi, koja je i hrana teologije zajedničkog svećeništva, a to je to mlijeko, mlijeko *Riječi Božje*, o kojoj govore i Petar i Pavao.

Znalo se vazda da imenica *logos* znači riječ i da znači *razum*. A za srodni pridjev *logikōs* običan je prijevod bio nešto kao *razuman*. Velika je promjena u tumačenju tekstova Rim 12, 1 i 1 Pt 2, 2 nastala kad se nekima pričinilo da bi od imenice *logos* mogao pridjev *logikos* dobiti značenje nečeg *što se tiče riječi*. Tako bi se u Rim 12, 1 čitalo o *bogoslužju riječi*, a u 1 Pt 2, 2 o *mlijeku riječi*. Već na prvi pogled prijevod se čini simpatičan: bogoslužje Riječi Božje, riječi evanđeoske, objave Božje i si. Riječ Božja hrana je naših duša. Bio je to Lutherov prijevod, koji je zabacio katoličku misu, a volio u službi Božjoj Riječ, propovijed. Isti prijevod bio je u Bibliji engleskoga kralja Jakova iz g. 1611. (= sada vrlo cijenjena *Authorised Version*). Da spomenem dva katolika koji su se oduševili za to tumačenje. Od njih je prvi A. Boismard. Pisao je o tom predmetu u *Suppl. du Dict. de la Bible* VII, člankom o 1 Pt. Članak mu je dugačak, teško je naći gdje se citira Rim 12, 1 ili 1 Pt 2, 2. Može se reći da mu je bitno pronaći nešto o *riječima Božjom* ili kako Boga *uživamo*, i iz toga protumačiti naša dva teksta. Boismard misli da je nešto našao u 1 Pt 1, 23: »Nanovo ste rođeni, ne iz sjemena raspadljiva, nego neraspodljiva: riječju Boga koji živi i ostaje.« Tom Riječju Božjom bili su vjernici prepороđeni pri krštenju. Petar im zatim kaže: »Kao novorođenčad žudite za duhovnim, nepatvorenim mlijekom, da po njemu uzrastete za spasenje. Ako ste doista okusili kako je dobar Gospodin« (1 Pt 2, 2. 3). Mlijeko je, prema mišljenju A. Boismarda, riječ Božja; nju su okusili krštenici kad su okusili kako je dobar Gospodin, tj. sladak, prema mogućem značenju riječi *chrestos* i hebrejske *tôb* (1 Pt 2, 3; usp. Ps 34, 9; Boismard, a. c. 1435 si. 1437; r. 33 si. »le lait. .. le symbole de la vérité de Dieu«). Boismardu mnogo pomažu stari liturgijski, patrološki citati (usp. a. c. 1437, r. 25 »Gospodin = riječ Gospodnja«). Ali se pita da li je patristički tekst baš točan prijevod svetoga teksta. Mi se u to ne možemo upuštati već i zato da se ne bismo previše udaljili od naše glavne teme koja je zajedničko svećeništvo.

I. de le Potterie u svojem znamenitom djelu *La vérité dans saint Jean* konstatira da su krštenici, o kojima se govori, prepороđeni »Riječju Božjom koja živi i ostaje« (1 Pt 1, 23), a zatim frazu *logikon gala* prevodi s *lait non frelaté de la parole*.¹² Zanimljivo je što Petar, spomenuvši *logikon gala* u 1 Pt 2, 2, spominje skoro u r. 9. i *kraljevsko svećenstvo*, Dakle, i *logikon gala* spada u to svećenstvo, koje je zajedničko svećenstvo. B. Schwank naziva to mlijeko *worthaltige Milch*, jer kao zdrava duhovna hrana sadrži Riječ Božju; on to također originalno naziva *Logos-Milch*. Krist kao Logos hrani nas mlijekom Riječi Božje, može se s njom i po-

istovjetiti.¹³ U kolekciji članaka *La sainte Bible* odlučio se R. Leconte za prijevod *mlijeko Riječi*, premda je pod vodstvom iste *Jeruzalemske biblijske škole* izašla Biblija s prijevodom *mlijeko duhovno*.¹⁴ U francuskoj ekumenskoj Bibliji stoji prijevod *mlijeko Riječi*, dok ga u slovenskoj ekumenskoj Bibliji nema. U svojem komentaru Prve Petrove poslanice N. Brox je za »geistige Milch«. Ne isključuje »mlijeko Riječi«, ali se ne ograničuje na to (91–93). Ako se za savjet obratimo na *The Interpreter's Bible*, J. Knox veli da je za bogoslužje u Rim 12, 1 epitet *duhovno* bolji nego *razumno* (9, 581), dok M. Hunter u 1 Pt 2, 2 najradije prevodi s *mlijeko Riječi* (12, 106).¹⁵

Kolebajući se između raznih epiteta, raznih prijevoda, nikako ne smjeramo u skeptičnu egzegezu. Naprotiv, dosad smo sa simpatijom predlagali različita mišljenja. U egzegezi to može biti bogatstvo misli. U analizi neke ideje možemo gomilati mnoštvo elemenata tako da ideja postaje sve pregnantnija. Baš u poslanici sv. Petra o općem svećeništvu neki ugodno rječit redak otvara put do potpunog svjetla. Petrovom poslanicom otvorio se put, u posljednje vrijeme još svijetlim riječima Ivanova Otkrivenja. Evo tu tri reminiscencije starozavjetnog *kraljevstva svećenika*: 1, 6; 5, 10; 20, 6. U drugim svetim knjigama nije svima bilo neosporno da se u Božjem obećanju radi o dva privilegija, o kraljevstvu i svećeništvu za sve vjernike već sada, a ne tek u budućem vijeku. U Otkrivenju nema ozbiljne sumnje za to. U 1, 6 čitamo da nas je Bog učinio kraljevstvom, svećenicima; već je to ostvareno. Slično o 5, 10 čujemo pjesmu o ljudima iz svakog plemena i jezika, puka i naroda: »Učinio si ih Bogu našem kraljevstvom i svećenicima, i kraljevat će na zemlji«; bolja varijanta »i kraljuju«, za koju ima stvarnih razloga.¹⁶ Istina je da tekst Otk 20, 4–6 nije bez nejasnoće u koju se, međutim, mi u svojem kratkom članku ne možemo upuštati. Upamtimo, na kraju, osobito to da je Krist, izvor našega zajedničkog svećeništva, onaj koji nas ljubi i da je glagol *agapao* inače rijedak u Otkrivenju! Dakle! zajedničko svećenitvo dar je posebne ljubavi Spasiteljeve prema nama.

Drugi vatikanski crkveni sabor prema zajedničkom svećeništvu

Ono o čemu su stoljeća gotovo stalno šutjela o općem svećeništvu svih vjernika, o tome je II. vat. crkveni sabor jasno prozborio, i to više

¹³ B. SCHWANK, *Der erste Brief des Apostels Petrus*, Schriftlesung 29, Leipzig 1963, 50–52.

¹⁴ R. LECONTE, *Les épîtres catholiques*, *La Sainte Bible*, Paris 1953, 75.

¹⁵ Usp. kako afirmiraju pravo opeć svećenitvo G. DE ROSA, // *sacerdozio comune dei fedeli nel Nuovo Testamento*, CC 18 nov. 1972, 350–357; A. FEUILLET., nav. ci., 725–728; A. VAHNOYE, nav. ci., 196–200.

¹⁶ E. B. ALLO, *Saint Jean. L'Apocalypse*, Paris 1921, 65.

puta. Precizne su riječi dogmatske konstitucije *Lumen gentium* (skraćeno LG). Dubokoumno stavlja nam pred oči najprije Krista Gospodina, Velikog svećenika, sigurni i solidni temelj našeg svećeništva (LG 10): Krist je, naime, prema bogonadahnutim riječima Ivanova Otkrivenja, već učinio svoje vjernike »kraljevstvo i svećenike za Boga, Oca svoga« (Otk 1, 6; usp. 5, 9—10), sve narode zemlje kao Otkupitelj naš. Crkveni sabor navodi značajne riječi Petrove iz 1 Pt 2, 4—10 o duhovnom domu, tj. hramu, za sveto svećenstvo, da prinosi duhovne žrtve (*pneumatikds thysias*), ugodne Bogu po Isusu Kristu. LG 10 završava se riječima o ulozi svih vjernika u prinošenju presv. Euharistije: »Vjernici pak, *snagom svoga kraljevskog svećeništva*, sudjeluju u prinošenju Euharistije i vrše ga u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi.« Prinose Euharistiju, dakako drukčije nego zaređeni svećenici.

Ovo spominjanje Euharistije dalo je nekim teolozima povoda da pitanje razlazu odnos općeg svećeništva prema euharistijskoj žrtvi. E.-M. Boismard, vodeći istragu na širem temelju — Biblije, patrologije, stare liturgije — zaključuje da je teško ne priznati aluzije na Euharistiju u poslanici 1 Pt, jer se euharistijsko slavlje slavilo u ona stara vremena nakon krštenja.¹⁷ Ipak da ima tu tek aluzija na oltarski sakramenat, to ne bi bilo mnogo. Da bi stvorili nešto izrazitije, neki u općem svećeništvu na razne načine naglašavaju pravo i novo svećeništvo, nov kršćanski kult. Tu je duhovni hram, *oikos pneumatikos*, djelo Duha Svetoga, korporativni kult novoga naroda Božjega. Svećenički kor, sa žrtvenom liturgijom, pravom, vlastitom, izražava se grčkom imenicom *hierateuma* (1 Pt 2, 5—9). Na druge egzegete djeluje i liturgijska terminologija kojom nam se predočuje naš čudoredni život, npr. imenicama *latreia*, *thysia*. *Latreia* je u NZ uvijek čisto vjersko bogoslužje. U Pavlovu i Petrovu liturgijsku terminologiju spadaju i glagoli. Moramo se ipak čuvati pre naglog zaključka s obzirom na Euharistiju, kao da je ona i u općem svećeništvu nešto sakramentalno i liturgijsko. G. De Rosa pametno i oprezno zaključuje svoju studiju. Iz novozavjetnih tekstova slijedi sigurno da u Kristovoj Crkvi postoji zajedničko svećeništvo svih vjernika. To je siguran zaključak i Drugog vat. crkvenog sabora. Samo s nekom vjerojatnošću može se braniti zajedničko svećeništvo s ne tek duhovnim nego i stvarnim odnosom prema Euharistiji (a. c. 357). Potpunije i preciznije definira De Rosa ulogu zajedničkog svećenstva kod misne žrtve: nije ta uloga ni sakramentalna ni liturgijska, kakva je uloga zaređenih svećenika, makar se svi vjernici, na svoj način združili u prikazaju riječima: »Prinosimo preslavnome tvojem veličanstvu od svega što si nam dao i darovao žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu savršenu, sveti kruh života i kalež vječnoga spasenja« (prva euharistijska molitva).

¹⁷ M.-E. BOISMARD, *Première épître de Pierre*, SDB VII. ;435—1439: *L'Eucharistie et la communion*.

Kad smo upravo zaokupljeni dogmatskom konstitudijom LG ne smijemo, pogotovu, ne svratiti pažnju na temeljni i prevažni odsjek o biti i o juridičkom, da tako kažem, položaju hijerarhijskoga i općeg svećenstva. Najprikladnije će biti da opet čujemo doslovne riječi crkvenog sabora iz LG 10: »Opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se između sebe razlikuju bitno a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu; jer jedno i drugo *imaju na svoj posebni način* dio u Kristovu svećeništvu. Ministerijalni svećenik, svetom *vlašću* koju ima, odgaja svećenički narod i upravlja njime, izvršuje euharistij-sku žrtvu u Kristovoj osobi i prinosi je Bogu u ime cjeloga naroda; vjernici pak *snagom* svoga kraljevskoga svećeništva, sudjeluju u prinošenju Euharistije i vrše ga u primanju sakramenata u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi.«

Razlika je dakle bitna, ne pita se samo tko ima više, tko manje. Tako se i države mogu bitno razlikovati premda im generički naziv ostaje isti. Crkveni sabor ističe i vlast ministerijalnih svećenika, vlast riječi (propovijedi) i upraviteljsku vlast.¹⁸ Moderne prilike, bolno pomanjkanje svećenika u nekim zemljama iziskuje da se neke crkvene propovjedničke i upraviteljske službe povjeravaju i laicima. Njih Crkva sada uvelike cijeni, preobražene krštenjem i krizmom, uzdignute u dostojajstvo zajedničkog svećeništva. Mnogo se od njih očekuje i u dokumentima Drugog vatikanskog crkvenog sabora. Za naziv *laici*, za razliku od zaređenih svećenika, ima solidnih razloga. Ludo to koga sablažnjava. O vlastima zajedničkog svećeništva ne govori se u LG 10. Mjesto toga služi se Sabor, dakako svjesno, izrazom *snagom*. Autoritativnom nastupu suprotstavlja snagu dobrog primjera i druge duhovne snage, nadasve snagu djelotvorne ljubavi. Tu snagu, svećenika uopće, uzorno slavi svećenik G. Griesl. Traži najprije od svakog svećenika osobnu zrelost, požrtvovnu ljubav, tako da, čim postane svećenik, više ne živi sebi, nego Bogu i bližnjemu.¹⁹ Što on kaže o svećenicima uopće, vrijedi u potpunosti za zajedničko svećeništvo, dakle i za laike, o kojima smo govorili malo prije. Postoji među dokumentima Drugog vaticanskog sabora dekret o *Apostolatu laika*, tj. članova općeg svećeništva.

U tom dekretu o apostolatu laika (*Apostolicam actuositatem*) mnogo doznajemo o njihovu dostjanstvu i o njihovim važnim apostolskim zadacima. »No i laici, budući da su učesnici svećeničke, proročke i kraljevske vlasti Kristove, vrše svoj dio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu. Kako je položaju laika vlastito da žive posred svijeta i svjetovnih poslova, to su oni od Boga pozvani da, ražareni kršćanskim duhom, vrše svoj apostolat u svijetu poput kvasca« (br. 2). Istu misao čitamo u LG 31 ovako izarženu: »... laici su na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe te vrše, koliko na njih

¹⁸ O tome vidi moj članak »Katoličko svećeništvo« u OZ 2—1984, 120—124.

¹⁹ G. GRIESL, *Berufung und Lebensform der Priesters*. Tvroler-Verlag, 1967. 143—146.

spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskoga naroda«. Možda će se komu pričititi da se svećenička participacija, izražena uz proročku i kraljevsku, ne može shvatiti u strogom smislu. Ipak se bez sumnje mora tako shvatiti zato što se u novozavjetnim tekstovima svećenička participacija posebno ističe. Uostalom kad se spominju tri sudioništva, ne slijedi da su nužno ekvipolentna. Na trostruko dioništvo osvrće se opet LG (br. 34–36), a posebno o participaciji svećeničke službe Kristove. Značajno je također i to što terminologija o participaciji proročke ili kraljevske službe nije ni iz daleka tako obilna kao terminologija o dioništvu u Kristovoj svećeničkoj službi.

U istom tom dekretu o *Apostolatu laika* raspravlja se o njihovoj karitativnoj djelatnosti, o svim mogućim područjima njihova apostolata, o raznim načinima njihova revnog apostolskog djelovanja itd. Osim toga, govori se o marnoj pripravi na te zadaće kojih je toliko mnogo da će se netko pitati kako će laici, svi članovi zajedničkog svećeništva, zaokupljeni svojim svjetovnim službama, dospjeti sve to pročitati i usvojiti. Ostvaruju li laici, prepušten sebi, brojne teme dekreta O *apostolatu laika*? Zacijelo je crkveni sabor stvorio dekret uglavnom za crkvene poglavare, propovjednike, odgajatelje naroda Božjega. Oni će dekret proučavati, birati teme za pojedne sastanke s laicima, predlagati što prilike hic et nunc traže. A i sami će laici, svećenici Božji, ako se stalno i živo zanimaju za život i patnje Kristove Crkve, doživljavati poticaje Duha Svetoga da aktiviraju u sebi opće svećeništvo Kristovih vjernika.²⁰

U apostolatu laika,²¹ kako se opisuje u dekretu, mnogi se elementi tiču, svaki na svoj način, i jednog i drugog svećeništva, hijerarhijskog (ministerijalnog) i općeg. Što je zajedničko, mora nas združivati u ljubavi, koju nam dekret o *Apostolatu laika* divno stavlja na srce (br. 3. 4), skupa s vjerom i nadom. A što se u dva svećeništva bitno razlikuje, što se tiče autoriteta, sakramentalne i liturgijske službe, od Boga je i na našu je korist. Što laicima nije dano, može se u njima nadoknaditi, kako smo spoznali iz LG 10, *snagom Duha Svetoga*, snagom njihove svetosti. I oni su Bogu posvećeni, i snagom svoje svetosti. Kako je lijepo ako je njihova svetost biljeg njihova svećeništva! A koja korist od autoriteta kojemu se dopušta da biva sve manji, a njegovo učiteljstvo sve sklonije sumnji?

U konstituciji o *Liturgiji* Drugi vatikanski sabor očituje svoju živu želju da se svi privedu k punom svjesnom i djelatnom udjelu kod liturgijskih obreda koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod — jer je »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu« (1Pt 2, 9; usp. 2, 4–5) — snagom krštenja ima pravo i dužnost (br. 14). Svrha tog citata najljepših riječi iz Biblije o zajedničkom svećeništvu jest da nas uputi na liturgiju kao jedno od najuspjelijih

²⁰ Valja nam ovdje navesti dva govora Pija XII. iz g. 1957.: 1) *Trois aspects de l'apostolat de la femme catholique*, u *AAS* 4–1957, 907–922; 2) *Quelques aspects fondamentaux de l'apostolat des laïques*, *ibid.* 924–943.

²¹ R. BRAJČIĆ, »Laici«, u *Komentari* 4, Zagreb 1981, 481–559.

pomagala da aktiviramo svoje opće svećeništvo. Ovdje uzimam epitet *kraljevsko svećenstvo* da bih dopunio nešto o čemu prije nisam dovoljno govorio. O našem kraljevanju. Sveti pisci koji nam to spominju, sigurno, hoće u nama raspaliti vatru pobjednog, radosnog optimizma u svim mučeništvima našega vjerskog života. U liturgiji najradije slavimo pobjede raspetoga Isusa. S njegovim pobjedama najintimnije su spojene naše pobjede, o kojima ne smijemo dvojiti, mi *kraljevsko svećenstvo*.

Dobro već znamo da se zajedničko svećeništvo, koje nas zanima, bitno razlikuje od hijerarhijskoga. Ipak je njihova povezanost tolika da onaj koji govori o hijerarhijskom i nama može reći nešto vrlo zanimljivo i lijepo. Tako u koncilskom dekretu *O službi i životu prezbitera* odmah na početku piše nešto važno i za nas: »Gospodin Isus, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (Iv 10, 36), cijelo svoje mistično Tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan. U njemu naime svi vjernici sačinjavaju *sveto i kraljevsko svećenstvo*, po Isusu Kristu prinose duhovne žrtve Bogu i naviještaju silu onoga koji ih je iz tame pozvao u svoje divno svjetlo. Nema dakle nijednog uda koji ne bi imao učešća u poslanju cijeloga Tijela, nego svaki pojedini mora u svom srcu štovati Isusa i za njega proročkim duhom svjedočiti« (br. 2). Sabor nam nije mogao prikladnije dozvati u pamet Kristovo posvećenje i poslanje, da bi onda snažno naglasio naše dioništvo s njegovim pomazanjem. U Kristovu i našem svećeništvu morao je iznijeti bitne žrtve koje samo po Kristu imaju vrijednost pred Bogom. Svaki ud ima nužni udjel u poslanju cijeloga Tijela i mora prema tome djelovati i proročkim duhom svjedočiti za Isusa Krista, kako je to naučio od svjedoka u Svetome pismu i prema mjeri koju je, od Boga određenu, primio od Duha Svetoga.

Drugi vatikanski sabor još u jednom dokumentu, kojemu nije glavna tema zajedničko svećeništvo, u dekretu o *Misijskoj djelatnosti Crkve* (15) odvažnim i krasnim riječima daje oduška svojem nesumnjivom uvjerenju u opće svećeništvo: »Duh Sveti, koji sijanjem Riječi i propovijedanjem Evanđelja pozivlje Kristu sve ljude i budi u srcima privrženost vjeri, dok one koji vjeruju u Krista rada na nov život, u kupelji krsnog vrela on ih sakuplja u jedan Božji narod, koji je *'izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu'* (1 Pt 2, 9).«

Slijede dalje opomene: »Neka dakle misionari kao Božji suradnici (usp. 1 Kor 3, 9) podižu takve zajednice vjernika koje će, živeći dostojno poziva kojim su pozvane (usp. Ef 4, 1), izvršavati svećeničku, proročku i kraljevsku od Boga ima povjerenu službu. Na taj način postaje kršćanska zajednica znakom Božje prisutnosti u svijetu: ona naime euharistijskom žrtvom neprestano prelazi s Kristom k Ocu, skrbno hranjena Riječju Božjom ona pruža svjedočanstvo za Krista, napokon, kroči u ljubavi i plamti apostolskim duhom.«²²

²² O kristološkoj dubini svećeništva laika, to jest općeg, zajedničkog, usp. R. BRAJČIĆ, »Svećenička služba laika«, u *Komentari* 4, 521–526.

Sabor se u ovom dekretu obraća novoobraćenicima afričkih i drugih zaostalih plemena, ali koji su krštenjem bili preporođeni za nov život. Titulira ih uzvišenim epitetima kao kraljevsko svećenstvo itd., crta im pred očima, ne manje nego najkulturnijim narodima, divni, nadnaravni, na visoku stupnju aktivni program života. U njegov stil spada da tako rado i s naglaskom oslovljava sve članove svete Crkve, zacijelo ne bez zajedničkog svećeništva, kojemu u takvim tekstovima raste čast i dostojanstvo.

Toliko veličanje općeg svećeništva izazvalo je u nekim dušama zbrku, ali nezgrapnu zbrku, pošto je Sabor u LG 10 dva svećeništva tako jasno definirao kao bitno različita, a ipak kao međusobno povezana, imajući svako na svoj posebni način dio u Kristovu svećeništvu.

Prigovori protiv zajedničkog svećeništva

Ima li prigovora protiv općeg svećeništva svih vjernika pošto je Drugi vatikanski sabor tako odvažno, ne štedeći riječi, nastupio na njegovu obranu? Unatoč tomu čitam i prigovore i smatram da bi trebalo osvrnuti se na njih. Tako ćemo još mirnije pristati uz nauku crkvenoga Sabora. Uz ideju zajedničkog svećeništva ne pristaje katolik N. Brox u svojem komentaru Prve Petrove poslanice. Mnogi drugi tumači, i sam crkveni sabor, najjače dokaze za zajedničko svećeništvo vide u 1 Pt 2, 5. 9, i to u Petrovoj svećeničkoj terminologiji. Broxu je ta svećenička terminologija samo »šifra« za duhovne teološke ideje, *izbora Božjega i svetosti života*, 0 kojima se govori u 1 Pt. Tema svetog autora tu nije svećeništvo, već život koji odgovara vjeri. Svećeništvo nije ništa drugo nego slika i simbol (Brox 98, 99, 108, 109). Luteranac W. Schräge zanimljivo razlaže ove Petrove riječi: »Pristupite k njemu (Kristu), Kamenu živomu ... pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni dom za sveto svećenstvo, da postanete žrtve duhovne ugodne Bogu po Isusu Kristu« (1 Pt 2, 4. 5). Schräge ispravno tumači duhovni dom kao tvorevinu Duha Svetoga. Kako se oslovljavaju svi vjernici, veli Schräge (krivo!), ukida se razlikovanje svećenika i laika. Dodaje (ispravno) da su kršćani svećenici i uvijek stoje pred licem Božjim (usp. r. 9). Time se, misli Schräge, ukida kult sa svojim žrtvama, spiritualizacija kulta dosljedno dolazi do sretnoga završetka. Isti Schräge točno spaja riječi *žrtve duhovne ugodne po Isusu Kristu* (r. 5), prema značenju da naše žrtve tek po Kristu primaju smisao i vrijednost (str. 82.).²³

Schräge slijedi Luthera. Valjda će komu na ovom mjestu dobro doći kratak a jezgrovit sadržaj Lutherove sentencije o zajedničkom svećeništvu. Naći će ga kod Broxa (109, 110). Saznat će da su Lutheru svi vjernici bili *svećenici* posvećeni pri krštenju, da mu je mnogo stalo do bezizu-

²³ W. SCHRÄGE, *Der erste Petrusbrief*, u *NTD* 10 (1973) 81–84.

zetne, bezrazlične duhovne vlasti, kompetencije svih kršćana u stvarima Riječi Božje, do nesmetanog pristupa k Bogu, bez upućenosti na neku posredničku, klerikalnu instanciju, također do odgovornosti svih vjernika za evangelizaciju. Na kraju nam Brox razlaže koji je odnos kod evangelika između zajedničkog svećeništva i crkvene duhovne službe.

No vrijeme je da ostavimo razne autore te se vratimo upravo N. Broxu i njegovu osobnom mišljenju, sasvim negativnom što se tiče zajedničkog svećeništva u Novome Zavjetu. Ne niječe da su tekstovi 1 Pt 2, 5. 9 imali u tom pitanju već odavno prominentnu ulogu. Utvrđuje, uz to, da se svećeničko svojstvo svih kršćana u čitavoj patrističkoj tradiciji tumačilo u prenesenu smislu, nikad kao stvarno obredno ni kao sakramentalno pravno. No, zar se isto ne niječe u suvremenom katoličkom shvaćanju istog svećeništva? Ne izražavam li se i sam u ovom članku oprezno i uzdržljivo o onima koj bi htjeli u samom tom svećeništvu što se tiče Euharistije priznati nešto sakramentalno ili liturgijsko (str. 8—9)? Ako se kaže da je stara Crkva u svojoj svećeničkoj terminologiji vidjela osobito zorne metafore za svoj ideal svetosti, kod crkvenih otaca, u njihovoj teologiji ili liturgiji, ne vidim spomena o tim metaforama. Ako su se kršteniци u pracrkvi smatrali posvećenim svećenicima te kao svećeniци prikazivali Bogu nepatvorene žrtve čiste savjesti, slično se izražava i Drugi vatikanski sabor u LG 10, imajući dakako pred očima obadva svećeništva kao prava, ne skidajući s očiju njihovu različitost. Isto možemo pretpostaviti i u staroj Crkvi. Neki izvrsni crkveni oci bili su svojim pisanjem uzor Drugom vat. saboru.²⁴

Svećenička terminologija kod sv. Petra i Pavla, koja nam služi kao dokaz zajedničkog svećeništva, očita je i u svojoj emfazi i u svom obilju riječi. U 1 Pt 2, 5. 9 meni je emfaza svećeničkih izraza nedvojbeno, dok emfazu teoloških termina toliko ne osjećam. Nije mi lako dopustiti da se radi o metaforama u izrazima *duhovni dom*, *sveto svećenstvo*, *duhovne žrtve* (r. 5.). A što ćemo u r. 9 s *kraljevskim svećenstvom* i s uzvišenim titulima naroda Božjega? Kad smo tumačili kraljevsko svećenstvo od SZ do NZ, ne isključujući nipošto Ivanovo Otkrivenje, daleka je od nas bila metaforična egzegeza. Brox je naslućuje svuda, već u tumačenju najstarijeg teksta o tom predmetu, Izl 19, 6, dalje u razvoju iste egzegeze, dapače u shvaćanju krsnog pomazanja i u njemu svećeničkog posvećenja krštenika (str. 104. si., 108. s.). U takvom tumačenju tekstova smeta pretpostavka da se egzegeza mijenjala i da je tako dolazilo do nesložnih konstatacija. Na kudikamo solidnijem temelju osjeća se čovjek u protivnoj egzegezi, s kakvom pred nas stupa npr. A. Vanhove. Njega u općem svećeništvu posebno zanima ideja nesmetanog pristupa svakog vjernika pred Boga i uzvišeni pojam žrtve omogućene i preporučene svima (196. si.), k tome još svećeništvo Isusa Krista kojeg smo mi vjernici svi dionici (str. 196.—200.).

²⁴ G. PHILIPS, *LKT, II. Vat. Kozil I (1966)*, b. 3. 4. 5.

Vanhove je jedan, ali uz njega možemo nabrojiti čitav niz egzegeta i teologa, i istaknutih, koji o problemu zajedničkog svećeništva misle i pišu, bar prilično, u duhu Drugog vatikanskog sabora, koji ne omalovažavaju tekstove iz Ivanova Otkrivenja.²⁵ Jamačno, onaj tko čuje koji glas protiv općeg svećeništva i odmah uz njega pristaje, nelogičan mu je stav u raspravi. Moje je uvjerenje da među onima koji su se istaknuli pisanjem o tom svećeništvu kruna pripada samom Saboru, u prvom redu zbog njegova autoriteta, onda zbog njegove očite učiteljske stručnosti, napokon, ne najmanje, zbog inspiracije koja se u njegovim riječima snažno osjeća. Važno je znati o *koncilskom autoritetu* u vezi sa svime što je Drugi vatikanski sabor iznio o tom pitanju. Poznato je da Sabor nije htio ništa definirati. Zajedničko svećeništvo nije definirana dogma. No, osim u nezabludivim definicijama, postoji još i drugi koncilski autoritet. Ako samo čitamo konstitucije i dekrete Drugog vatikanskog sabora, odmah uočavamo da nas on poučava, svjestan da je vlastan i da je moralno dužan to činiti. Zanimljivo je to da hebrejska *riječ* može biti isto što i *pouka*, može također biti i *zapovijed*. Eto dva koncilska autoriteta, u poučavanju i u mjerodavnom upravljanju.

Za jedno i za drugo tekstovi Drugog vatikanskog sabora pružaju nam veliko obilje primjera, ali i stručne upute. Mnogo nam kaže i formula kojom Sveti Otac po redu prisvaja i odobrava koncilske odredbe: »I Mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom — sve to, *zajedno s časnim očima* u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.« Stručno su nam utvrđene vlasti biskupa u LG 20. Evo bar zadnje rečenice: »Zato Sveti Sabor uči da su biskupi po božanskoj ustanovi došli na mjesto Apostola kao pastiri Crkve, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i Onoga koji je Krista poslao (usp. Lk 10, 16).«

Suvišno bi bilo dalje dokazivati autoritet Drugog vatic. sabora kad on sam to čini tako odrešito i opetovano, eksplicite ili implicite, brani, u dugim raspravama, temeljito organiziranima, te nikako ne odstupa od tradicionalne crkvene nauke.²⁰ Jasna je također stručna sprema u naučavanju koncilskih otaca. Kad govore, ne govori jedan od njih, već čitav zbor, u kojem nastupaju i stručnjaci *kat'exochen*, imajući za sobom u povijesti za isti problem naraštaje znanstvenika. U svojoj raspravi o zajedničkom svećeništvu spominjem i inspiraciju konstitucija i dekreta crkvenoga sabora, inspiraciju koju možemo osjećati čitajući koncilske tekstove. Osjeća se u tim tekstovima kako nadahnuti biblijski citati čine sustavnu cjelinu s njima. Priznajem da se ta inspiracija ne osjeća u svim

²⁵ O Otkrivenju sam nešto napisao u *Službi Božjoj*, 1—1983, 2—12, »Liturgija u Otkrivenju Ivanovu«. Zanimljivo o tome piše E. LOHSE u *Die Offenbarung des Johannes*. Berlin 1965, NTD 11. 48 sl.

-* O kritičarima na samom Saboru v. M. ZOVKIĆ, *Komentari* 3, 2??: »Metlu saborskim očima bilo ih je koji su se orotivi' i oživljavanju i primjeni te nauke« o općem svećeništvu. Kritika je bila protiv oportunističke nauke. Sabor nije ni to prihvatio.

riječima jednako. Ja sam ipak sretan što sam je porživljavao u svim glavnim rečenicama o općem svećeništvu, inspiraciju Duha Božjega tako nužno u našim vremenima.

No, ustat će tko i prigovoriti mi da mu nemalo smeta što se kroz mnoga stoljeća tako malo govorilo, kroz neka vremena gotovo sasvim Šutjelo o zajedničkom svećeništvu. Odakle mu sad iznenada tolika važnost koliko mu pridaje Drugi vatikanski sabor? Pored svega toga, slučaj tog svećeništva ipak nije tako jedinstven kako se to čini. Različite prilike u Crkvi iziskuju da se sad jedan, sad drugi dio Božje objave jače ističe. To je pedagogija Duha Svetoga. Kucnuo je npr. vi povijesti čas da se pobožnost prema Srcu Isusovu probudi i u svim svojim dubinama i širinama razmaše na najveću korist duša. Što je bitno i važno u drugim istinama objave, ostaje u Božjim pastirskim brigama. Zna Bog što nam u posebnim okolnostima više treba. Tako i prikladnije raste u zemaljskome životu spoznaja Boga i njegove objave. Kad je Crkvi bilo potrebno da se ona konstitucionalno konsolidira, moglo je biti probitačno da se neko dostojanstvo svih pojedinih vjernika ne izdiže neumjesno.

Da nas ne bi dalje uznemirivala povijesna promjena u dugotrajnoj šutljivosti u, koji put, malne pravoj pravcatoj šutnji Crkve o zajedničkom svećeništvu, ne smijemo smetnuti s uma da se u različita vremena i na raznim mjestima ipak nešto priznavalo a da se nije diralo u bogonadahute tekstove, nikad u Crkvi nije nijekalo zajedničko svećeništvo. S druge strane, bilo bi krivo shvaćati kao veliku štetu za duše što u svoje vrijeme nisu imale jasne, iscrpne, sigurne nauke Drugog vatikanskog sabora. Kad se sjećamo milih nam svetaca iz onih vremena, dosta smo pametni da ih ne žalimo riječima »jadnici nisu znali što mi znamo«! Nisu bili jadnici kad Duh Sveti nije bio u neprilici da nadoknadi neko njihovo neznanje. Na putu svetosti nema te zapreke koju Bog ne bi otklonio za naš duhovni napredak. A mi sada moramo svim srcem prihvatiti nauku Drugog vatikanskog sabora. Budimo zahvalni Bogu, poslušni njegovoj božanskoj pedagogiji, oduševljeni za njegovu vječnu istinu, za onu koja je u našim prilikama najprikladnija!

LE SACREDOCE COMMUN DE TOUS LES FIDELES DU CHRIST

Résumé

Dans cette petite contribution au problème du sacerdoce de tous les fidèles du Christ on fait appel d'abord à l'Ancien, puis au Nouveau Testament, ensuite spécialement à l'épithète *logikos* pour le *culte* chrétien (Rm 12, 1), et pour la nourriture spirituelle (*miel*, 1 Pr 2, 2). Comme l'adjectif *logikos* dérive de *logos* — *parole*, on eut idée de traduire *logikos* = *de la parole*, traduction que nous traitons avec sympathie, mais sans le consentement définitif. Dans notre question du sacerdoce commun nous suivons avec persuasion le Concile II. Vat., surtout au sujet de la différence essentielle et des rapports mutuels, néanmoins réels entre les deux sacerdoxes. Notamment on s'exprime dans LG du *pouvoir* du sacerdoce officiel, se réservant pour le sacerdoce commun le vocable *force*, pensant à la force du bon exemple et de la morale chrétienne.

Le concile II. Vat. notoirement ne prononce pas de définitions dogmatiques. Pourtant il se sert sans le moindre doute de l'enseignement conciliaire *ordinaire*, à chaque instant et résolument, convaincu de son droit et de son devoir, par exemple dans l'approbation Pontificale à la fin de chaque document et dans sa déclaration sur l'autorité des évêques (LG 20 etc.). Il tient donc à démontrer son autorité. Il aime à le faire par la douceur de parler, vraie onction surnaturelle, loin des condamnations personnelles.

Dans ce compte rendu on fait mention aussi des objections faites contre le sacerdoce commun, de quelques opinions hétérodoxes, non-catholiques, mais plus particulièrement d'une attaque catholique, dans un ouvrage scientifique: N. BROX, *Der erste Petrusbrief, EKK = Evang.-kath. Kommentar z. N. T. XXI, 99—110*. L'auteur considère les termes sacerdotaux 1 Pt 2, 5. 9 appliqués à tous les fidèles, communément pour métaphoriques, sans exception, exprimant proprement leur sainteté et l'élection divine. L'auteur du compte rendu, par contre, trouve les mêmes termes sacerdotaux trop nombreux, trop variés et trop expressifs pour ne pas affirmer ce qui très sensiblement sonne en eux. En surplus, l'emphase du langage pèse très sensiblement sur la théologie *sacerdotale*, et non pas sur la sainteté et l'élection divine, que nous ne nions pas ailleurs dans l'épître de saint Pierre.